

Õiguskantsler

Urmas Reinsalu
justiitsminister
Justiitsministeerium
info@just.ee

Teie nr

Meie 21.01.2019 nr 6-8/190082/1900378

Elatise kohtuasja menetluskulude väljamõistmine lastelt

Lugupeetud justiitsminister

Õiguskantsleri poole pöördus kahe lapse (11- ja 9-aastane, noorem sügava puudega) ema, kes taotles kohtus oma laste nimel elatise väljamõistmist laste isalt. Maakohus rahuldab hagi osaliselt ja mõistis laste kasuks isalt välja igakuise elatise kuni laste täisealiseks saamiseni. Kohus jättis tagasiulatava elatise nõude rahuldamata. Laste ema esitas selle peale apellatsioonkaebuse, kuid ringkonnakohus kaebust ei rahuldanud ning mõistis [tsiviilkohtumenetluse seadustiku](#) (TsMS) alusel lastelt välja isa menetluskulud. Kohtuotsus jõustus ning laste isa pöördus võla sissenõudmiseks kohtutäituri poole. Lastel, kellel puudub sissetulek, on tekkinud võlg, millelt tuleb maksta intressi kuni võla tasumiseni.

TsMS sätted, mis võimaldavad elatise kohtuasjas kostja menetluskulud välja mõista lastelt, on vastuolus laste õiguste ja huvidega ning elatise väljamõistmise eesmärkidega. Leian, et neid sätteid tuleks muuta selliselt, et lastelt ei oleks võimalik elatise kohtuasjades menetluskulusid välja mõista. Nõnda oli see sätestatud ka enne 1. juulit 2010, kui jõustus uus perekonnaseadus.

Tsiviilkohtumenetluse seadustiku sätted

Tsiviilkohtu hagimenetluses kehtib reegel, et üldjuhul jäävad menetluskulud selle poole kanda, kelle kahjuks otsus tehti (TsMS § 162 lg 1). Sama põhimõtte sätestab kõrgema kohtu jaoks TsMS § 171 lg 1. Selle sätte järgi kannab apellatsioon-, kassatsioon- või määruskaebuse esitamisest tingitud menetluskulud kaebuse esitaja, kui kaebus jääb rahuldamata.

Aates 1. juulist 2010. a, kui jõustus uus perekonnaseadus, on elatise kohtuasjas hageja elatise nõudev laps. 1994. aastast kuni 2010. aasta 1. juulini kehtinud perekonnaseaduse § 61 lg 1 sätestas, et kui vanem ei täida lapse ülalpidamiskohustust, mõistab kohus teise vanema, eestkostja või eestkostetasutuse nõudel temalt välja elatise lapsele nõude esitanud vanema või eestkostja või isiku kasuks, kelle huvides eestkostetasutus on nõude esitanud. Kehtiv perekonnaseadus sellist erisust enam ei sätesta. Seega, kui enne 1. juulit 2010 sai teise vanema kohtukulud mõista välja elatise nõudnud vanemalt, siis praegu saab teise vanema kohtukulud välja mõista lastelt.

Seadus sätestab elatise kohtuasjades kaotavalt poolelt menetluskulude väljamõistmise reeglist kaks erandit. TsMS § 164 lg 3 näeb ette, et ülalpidamisasjas võib kohus menetluse tulemusest sõltumata jätta menetluskulud täielikult või osaliselt kostja kanda, kui kostja on põhjustanud

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

menetluse seetõttu, et ta ei ole andnud täielikku teavet oma sissetuleku ja vara kohta. Teine erand tuleneb TsMS § 162 lg-st 4. Selle järgi võib kohus jätta kulud täielikult või osaliselt poolte endi kanda, kui kulude väljamõistmine poolelt, kelle kahjuks otsus tehti, oleks tema suhtes äärmiselt ebaõiglane või ebamõistlik. Ka Riigikohus on viidanud võimalusele, et seda põhimõtet võib rakendada elatise kohtuasjades ([16.10.2013 otsus](#)).

Arvestades kohtunikelt saadud tagasisidet ning toetudes mitmele avaldatud kohtulahendile, võib pidada tavaliseks praktikaks, et kohus jätab TsMS § 162 lg 4 alusel lapselt kostja kohtukulud välja mõistmata. Samas, nagu kinnitab kõnealune kohtuasi, on olnud juhtumeid, kus kohus mõistab kostja kohtukulud välja lapselt.

Vastuolu lapse õiguste ja huvidega

Alaealisel ei ole tsiviilkohtumenetlusteovõimet (TsMS § 202 lg 2). See tähendab, et ta ei saa oma tegudega kohtus teostada tsiviilmenetlusõigusi ega täita tsiviilmenetluskohustusi. Alaealisel endal ei ole õigust ega võimalust hagi esitada ega esitamata jätta. Samuti ei saa alaealine kasutada muid menetlusõigusi, neid õigusi teostab teda esindav lapsevanem. Nii ei ole laps ise kohtukulude põhjustaja, kuid võib olla TsMS sätete järgi kohtukulude tasuja. Selline lahendus ei ole kooskõlas TsMS § 202 üldise loogikaga. Lapsel ei ole enamasti ka muud sissetulekut kui tema kasuks väljamõistetud elatis, mistõttu tuleks tal menetluskulud tasuda üldjuhul elatisena väljamõistetud rahast. Selline olukord ei ole kooskõlas elatise maksmise eesmärkide ega mõttega.

Ebaõiglust laste suhtes on küll võimalik vältida TsMS § 162 lg-s 4 sätestatud erandit rakendades, kuid selline lahendus ei ole kõigi laste huvide tagamiseks piisav. Seda kinnitavad juhtumid, kus kohus on menetluskulud lastelt välja mõistnud. Lastele tuleks elatise kohtuasjades alati teha erand. Seega on eksitav luua seadusega mulje, nagu oleks kohtul iga kord võimalus otsustada, kas erandit rakendada või mitte. Ka Riigikohus on öelnud: „Seadusandja eesmärgiks ei saa olla reguleerida õigussuhet viisil, mis võib viia selleni, et valdava osa isikute suhtes tuleb kohaldada erandit ning vaid väikese osa isikute suhtes saab kohaldada seaduses sätestatud reeglit“ ([Riigikohtu 22.03.2017 otsus](#)).

Võimalik lahendus

Elatise kohtuasjade menetluskulude küsimuse lahendamiseks võiks rakendada samasugust põhimõtet, nagu kehtib hagilises abieluasjas ja põlvnemisasjas. TsMS § 164 lg 1 sätestab, et hagilises abieluasjas ja põlvnemisasjas kannab kumbki pool oma menetluskulud ise. Olukorras, kus üks vanem esitab elatishagi pahatahtlikult, saaks ebaõiglase tulemuse vältimiseks sätestada erandi, mis lubab kohtul sellest reeglist kõrvale kalduda. Seejuures tuleb seaduses eraldi sätestada, et kulud mõistetakse sel juhul välja vanemalt, mitte lapselt.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise

Kristi Paron 6938411
Kristi.Paron@oiguskantsler.ee